

Grågås på Værøy i 2023 og 2025

MARTIN EGGEN

Innhold

Sammendrag	2
Om grågås	2
Feltarbeid og kunnskapsgrunnlag	3
Resultater	4
Diskusjon	7
Ungfugler	8
Voksne fugler	8
Kull med unger	8
Estimat grågås Værøy	9
Kilder	10

Sammendrag

Dette notatet bygger på observasjoner av grågås på Værøy i 2023 og 2025. Det beskriver hvor det ble sett flest voksenfugler og hvor ansamlingene av foreldre med barn og unger befant seg. I diskusjonen er det forsøkt å gi et anslag av grågås-bestanden i undersøkelsesområdet basert på tellingene. Bestanden estimeres til 150-200 par i undersøkelsesområdet.

Om grågås

Grågås (*Anser anser*) er en fugleart i andefamilien og er den største og tyngste av de gråbrune gjessene. Den har et vingespenn på 149–180 centimeter og veier vanligvis mellom 3 og 4,5 kilo, der hannene er noe større enn hunnene. Fjærdrakten er lys gråbrun, med gråhvit buk og helt hvit undergump. Til forskjell fra andre gråbrune gjess har grågåsa liten kontrast mellom fargen på kroppen og hode og hals. Nebbet er stort og ensfarget guloransje, mens føttene er blekt rosa. I flukt er den lett å kjenne igjen ved at den fremre delen av vingen er lysere og står i kontrast til den mørkere bakre delen.

Utbredelsen til grågåsa strekker seg fra Island og Skottland, gjennom store deler av Nord-Europa og Russland helt til Stillehavet. I Norge hekker den langs hele kystlinjen fra Østfold til Finnmark, med tettest bestand i Møre og Romsdal, Trøndelag og Nordland. Den har etter hvert også begynt å hekke ved næringsrike innsjøer i Sør-Norge og flere steder rundt Oslofjorden. Fram til 1960-tallet var den i hovedsak begrenset til Rogaland og nordover, men nå finnes den også langs Sørlandskysten og i innlandet på Østlandet.

Bestanden har hatt en vekst siden 1970-tallet. På 1990-tallet ble den norske hekkebestanden anslått til 7 000–10 000 par, mens tallet i 2015 var økt til 18 000–21 000 par, tilsvarende 36 000–40 000 individer. Denne utviklingen gjenspeiler trender i resten av Europa, der både hekke- og vinterbestandene er økende.

Næringen består hovedsakelig av vegetabilsk føde som gress, urter, bær og røtter. Om høsten spiser de også mye spillkorn på jordene. Som beitende planteeter er grågåsa viktig for økosystemet, men kan også komme i konflikt med jordbruket ved beiting på avlinger.

Grågåsa monogam og holder sammen med samme partner så lenge begge lever. Den foretrekker hekkeplasser nær vann, ofte på holmer, skjær eller øyer med vegetasjon. Reiret bygges av mose, gress og lyng, og fôres med fjær og dun. I Sør-Norge legges egg fra slutten av mars, mens det i nord skjer i slutten av april eller begynnelsen av mai. Hunnen ruger 4–6 egg i 27–28 dager. Ungene forlater reiret etter 1–2 dager og følger foreldrene ut på vannet, hvor de beiter på vannplanter og vokser raskt. De er flygedyktige etter 50–60 dager.

Grågåsa trekker sørover i august–oktober, og de fleste norske fugler overvintrer i Danmark, Tyskland eller Nederland, mens noen få drar helt til Spania. Enkelte blir også igjen på Sør-Vestlandet om vinteren. I mars – april kommer de tilbake.

Figur 1: Grågåsa på Værøy hekker spredt eller gruppevis rundt omkring i myr og annen utmark. Etter at ungene er klekt samles de i viker og andre beskyttede områder. Leiran 9. juli 2025. Foto: Martin Eggen

Feltarbeid og kunnskapsgrunnlag

I 2017 gjennomførte BirdLife Norge en kartlegging av grågåsbestanden i Nordland. Resultatene ble oppsummert i rapporten *Grågås i Nordland – et estimat på hekkebestand i 2017* (Shimmings og Heggøy 2017). Tallene presentert for Værøy kommune er mangelfulle som følge av få rapporter i registeringsverktøyet artsobsersjoner.no og manglende feltarbeid, noe som bøtes på gjennom dette notatet. Feltarbeidet ble særlig prioritert på Helgeland og i Vesterålen, ettersom dette er de områdene i Nordland der Fylkesmannen mottar flest klager på beiteskader fra gjess. I deler av Lofoten ble det også gjennomført nye undersøkelser.

I 2023 fikk BirdLife Norge i oppdrag å lage en underlagsrapport for arbeidet med kommundelplan for naturmangfold i Værøy kommune. I rapporten *Fugler på Værøy – underlagsrapport i naturmangfoldsplan* (Eggen 2023) fra BirdLife Norge er en rekke grågås-observasjoner listet opp. Dette feltarbeidet ble gjort 6. juni 2023. I 2025 foretok Martin Eggen en opptelling av grågjess på Værøy 9. juli. Områder med hekkende grågås jfr. BirdLife Norges rapport ble prioritert, da først og fremst ulike delområder på Sørland.

Figur 2. Grågås med unger har blitt et vanlig syn mange steder i Nordland. Foto: Martin Eggen

Resultater

Tall fra 6. juni 2023

- *Nordland: 8 ikke-hekkende (ungfugler)*
- *Sørlandshagen: 8 ikke-hekkende (muligens samme som Nordland)*
- Breivika: **6 ad¹.**
- Skjersvika: **6 ad. + 6 pulli²**
- Hundholman: **4 ad. + 5 pulli Hundholman^{''}**
- Værøy kirke: **20 ad. + 13 pulli**
- Leiran/Langholman: **67 ad. + 58 pulli**
- Brønnvika/Kvitsanden/Austervågen: **122 ad. + 22 pulli**
- Marka: **31 ad. (5 rugende)**
- Tynesleina/Vardan: **49 ad. + 6 pulli**
- Kvalneset: **51 ad. + 51 pulli**
- Torvvågen inkl. myr: **9 ad. (2 rugende)**

¹ Ad.: voksne

² Pulli: unger

Tall fra 9. juli 2025

- Nedre Tyvnes: **9 ad. + 11 pulli**
- Marka sør: **10 ad. + 38 pulli**
- Brønnvika/Kvitsanden/Austervågen: **(2+4) + (2+2) = 4 ad. + 6 pulli**
- Leiran/Langholman: **36 ad. + 97 pulli**
- Torvvågen: **2 ad. (engstelig)**
- Tynesleina/Vardan: **24 ad. + 91 pulli**
- Kvalneset: **(35+1 engstelig) ad. + 50 pulli**

Figur 3. Fra Kvitsanden. Foto Martin Eggen

Lokalitet	2023 voksne	2023 pulli	2025 voksne	2025 pulli
Breivika/Skjersvika	12	6	-	-
Hundholman	4	5	-	-
Værøy kirke	20	13	9	11
Leiran/Langholman	67	58	36	97
Brønnvika/Kvitsanden/Austervågen	122	22	4	6
Marka	31	0	10	38
Nedre Tyvnes/Tynesleina/Vardan	49	6	33	102
Kvalneset	51	51	36	50
Torvvågen inkl. myr	9	0	2	0

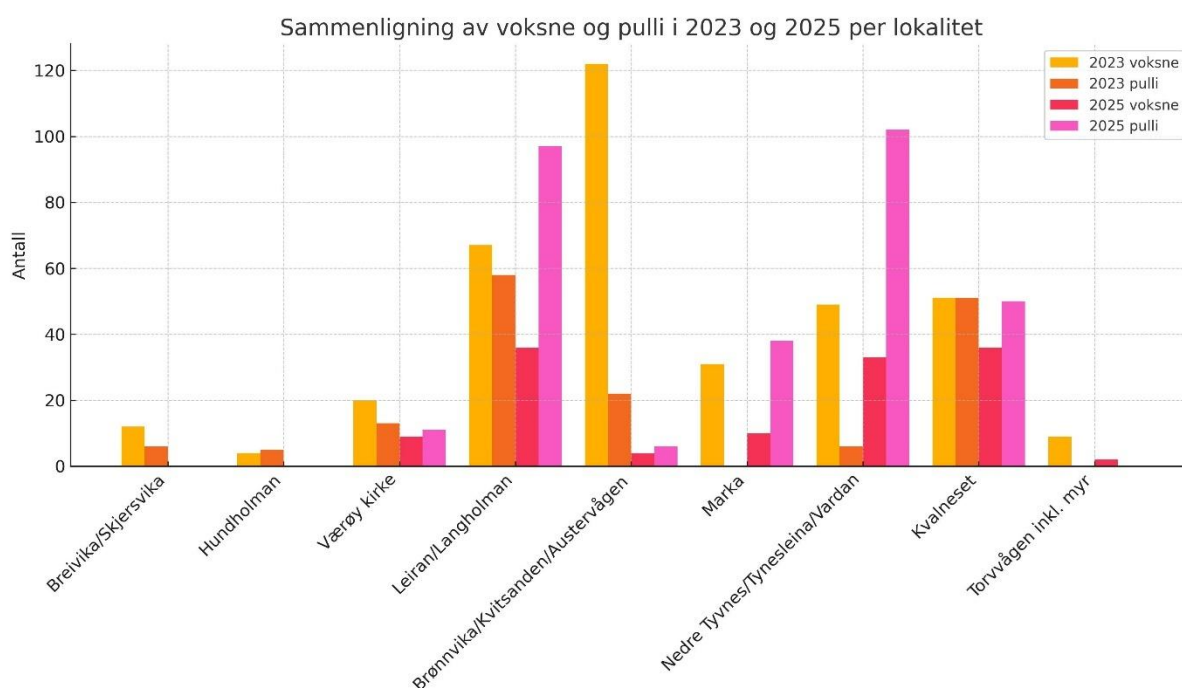
Tabell 1: oversikt over hekkende grågås i 2023 og 2025

Figur 4. Grågås (voksne/pulli) Tynesleina juli 2025. Foto: Martin Eggen

Diskusjon

- **Totalt voksne (ikke ikke-hekkere inkl.) 2023: 365**
- **Totalt pulli 2023: 161**
- **Totalt voksne 2025: 130**
- **Totalt pulli 2025: 304**

Figur 2: Diagram over grågås i 2023 og 2025.

Feltarbeidet ble gjort i ulike måneder i 2023 og 2025, og tallene lar seg dermed ikke sammenligne direkte. Sammen danner tellingene et godt bilde av grågåsbestanden på Værøy.

Feltarbeidet i 2023 var grundig, og større deler av øya ble grundig dekt. De fleste grågjess på Værøy finnes rundt Sørland. Dette viser begge tellingene. I Breivika, Skjersvika og Hundholman ble det sett enkelte voksne med unger i 2023. Med andre ord hekker det grågås i disse områdene.

Ungfugler

Det ble sett 8 grågås i flokk i kulturmark på Nordland og senere ved Sørlandshagen i 2023, dette ble regnet som ikke-hekkende ungfugl, trolig 2K (ett år gammel). Grågås hekker sjeldent første året, og det er særlig flokker med yngre fugler som gjerne utgjør en utfordring sommerstid i enkelte jordbruksdistrikt. Par med unger kan avskjermes med lave gjerder mellom strandeng/strandsone og dyrket mark.

Antall «grågås-ungdom» på Værøy kan variere fra år til år, men på grunn av begrenset jordbruksdrift er det ikke grunn til å tro at antallet blir særlig høyt. Andre kommuner vil være mer attraktive for disse.

Det kan ikke utelukkes at det kan skjule seg noen yngre fugler i materialet i antatte hekkefugler. Det er mulig å se forskjell på voksne og yngre grågås, men det krever gode studier av hver enkelt fugl.

Voksne fugler

Tellingene i 2023 viser antall voksne fugler/hekkebestanden, og hvor hovedtyngden befinner seg. Totalt 365 antatt hekkende voksne fugler ble registret, noe som gir en antatt bestand på rundt 200 par basert på disse tallene dersom man antar at ikke alle fugler ble telt. Flest ble sett ved Leiran/Langholman, Brønnvika/Kvitsanden/Austervågen og på Kvalneset.

I 2025 ble det observert færre voksne fugler, kun 130.

Kull med unger

Tellingene i 2025 tar utgangspunkt i 2023-registreringene og spesielt registreringer av pulli. Totalt ble 304 pulli registrert i juli 2025, noe som er flere enn i juni 2023, da 161 pulli ble telt.

Ved Kvalneset var det mulig å telle størrelsene på de ulike kullene. De totalt 50 pulli var fordelingene mellom kullene slik: 4 + 3 + 2 + 3 + 1 + 5 + 5 + 4 + 3 + 4 + 5 + 5 + 6. Med andre ord ble det funnet 13 kull her, der gjennomsnittlig kullstørrelse er 3,8 unger per par.

I juli må man regne med at større frafall av unger, altså at kullene er mindre enn det som faktisk ble klekket. Tallet gir likevel en pekepinn på antall par, uavhengig av tellingene av voksne fugler. Antall pulli delt på 3,8 gir 80 ulike kull, altså 80 par (160 voksne). Det er noen flere enn de 130 voksne som faktisk ble telt i nærheten av kullene, noe som tyder på at enkelte kull ikke ble passet av to foreldre/ikke alle ble telt.

De fleste kullene ble sett ved Leira/Langholman, Marka, Tynesleina og ved Kvalneset.

Basert på tellingene av kull bør hekkebestanden av grågås ligge på rundt 100-150 par dersom vi tar utgangspunkt i at ikke alle kull ble funnet og andre feilkilder.

Figur 5: Par grågås med pulli Kvalnes juli 2025. Foto: Martin Eggen

Estimat grågås Værøy

Det er flere feilkilder i materialet. Mange par kan mislykkes med hekkingen, noe som gjør tellingene av kull og unger i 2025 gir et skjevt bilde av bestanden. Flere par kan ha gått til hekking. Tellingene av voksne i juni 2025 komplementerer bildet.

Basert på de to tellingene kan vi anta at hekkebestanden av grågås på i undersøkelsesområdet konsentrert rundt Sørland inkl. Marka, samt Breivika/Skjersvika er på rundt 150 par, kanskje opp mot 200 par. Merk avgrensningen av undersøkelsesområdet, og at estimatet dermed ikke gjelder hele kommunen. Samtidig avslører feltarbeidet at det er her de store konsekrasjonene finnes, og at det rundt Breivika og på Nordland enn rundt Sørland inkl. Marka er færre grågås, selv om de hekker sparsommelig her.

I den nevnte rapporten fra Heggøy og Shimmings (2017) finner man at estimatene for grågås på Røst er satt til 200-300 par, Værøy 5-10 par, Moskenes 10-20 par, Flakstad 35-45 par, Vestvågøy 65-85 par og Vågan 30-60 par.

Det nye tallet for Værøy baserer seg trolig ikke på en reell økning i bestand i perioden 2017-2025, kun bedre data.

Kilder

Eggen, M. 2023. Fugler på Værøy. BirdLife Norge-Rapport 2023-8. 61 s.

Shimmings, P. & Heggøy, O. 2017. Grågås i Nordland – Et estimat på hekkebestand i 2017. NOF-Rapport 2017-3. 29 s